

PREZENTĂRI DE FONDURI ȘI COLECȚII

Fondul personal „General Nistor Teodorescu“

GHEORGHE IAVORSCHI

Printre documentele păstrate în depozitele Filialei Arhivelor Statului Brăila un loc aparte îl ocupă acelea care constituie fondul personal „General Nistor Teodorescu“. Acestea se referă la viața și activitatea fostului comandant al primei unități române care a întors armele împotriva trupelor hitleriste în seara zilei de 23 August 1944.

Născut la Nicorești-Tecuci, la 15 martie 1883, Nistor Teodorescu a terminat liceul la Focșani în 1913, urmînd apoi cursurile unei școli de ofițeri din capitală. În iunie 1915 a fost înaintat la gradul de sublocotenent și repartizat la Regimentul 1 grăniceri București. În timpul primului război mondial a comandat o subunitate de grăniceri și distingîndu-se în luptă a fost decorat cu ordinele „Steaua României“ și „Virtutea militară“. Căzînd prizonier în anul 1917, a fost trimis într-un lagăr din Germania, de unde se întoarce în toamna lui 1918, reluîndu-și imediat serviciul în unitatea sa. După război, Nistor Teodorescu a activat în regimentele de grăniceri 1, 5, 6 iar din 1930, cu gradul de maior, s-a stabilit la Brăila, la grupul de nave grănicerești. În acest an, primînd o moștenire, a achiziționat un imobil în str. Golești nr. 44. Din acest moment, devenind cetățean al orașului Brăila, timp de aproape o jumătate de veac, Nistor Teodorescu nu a mai părăsit localitatea decît cu prilejul unor misiuni de frontieră și în perioada celui de al doilea război mondial. În martie 1943, înaintat la gradul de colonel, a fost numit comandat al Regimentului 3 grăniceri aflat pe poziții în nordul Moldovei. În anul 1944 colonelul Nistor Teodorescu avea sub comanda sa un detașament echivalînd atunci cu efectivele unei brigăzi de infanterie (jumătate de divizie), dispus în zona Cîmpulung Moldovenesc, Valea Seacă, Suha, Mălini. În seara zilei de 23 August 1944, detașamentul „Teodorescu“ a fost prima unitate română care a început ostilitățile împotriva cîmpitorilor fasciști, participînd apoi activ la eliberarea nordului Moldovei și la fortarea Carpaților Răsăriteni. Pentru inițiativa de care a dat dovadă și pentru modul cum și-a condus trupele, colonelul Nistor Teodorescu a fost decorat cu ordinele „Coroana României“ și „Virtutea Militară“ cu frunze de stejar, încredințîndu-i-se comanda Regimentului 8 grăniceri. În anul 1945, în urma reducerii efectivelor armatei române potrivit convenției de armistițiu, a fost trecut în rezervă. Nistor Teodorescu a fost înaintat în anul 1969 la gradul de general-maior(r) cu dreptul de a purta uniforma, acordîndu-i-se o serie de înalte distincții ale R. S. României. Faptele sale de arme au fost popularizate în multe lucrări de istorie militară, precum și în literatură. General-maior(r) Nistor Teodorescu a decedat la 7 iunie 1979, fiind înmormîntat la Brăila.

Filaia Arhivelor Statului Brăila a achiziționat documente referitoare la activitatea generalului Nistor Teodorescu de la văduva acestuia, în anii 1980 și 1982. Au fost obținute 175 documente și 11 cărți și publicații în care se află relatări despre participarea lui la războiul antihitlerist. Achiziția a constat din: memorii de război, brevete de decorații, decizii de avansări și numiri în funcții, fotografii, scrisori ale unor foști combatanți, ale unor redacții și muzee, cărți poștale ilustrate, invitații la manifestări solene, acte de proprietate, corespondență cu diverse instituții pentru obținerea unor drepturi.

În urma constituirii fondului personal „General Nistor Teodorescu“ au rezultat 7 dosare (cu un total de aproape 300 file) cuprinzînd documente create în perioada 1915—1979.

Analizarea unităților arhivistice din acest fond relevă că cele mai interesante piese sînt manuscrisele conținînd memorii de război. După cum rezultă din aceste însemnări, detașamentul comandat de colonelul Nistor Teodorescu era format din Regimentul 3 grăniceri, Batalionul 1 din Regimentul 6 grăniceri și Compania „Fărcașa” din Batalionul fix regional Piatra Neamț. În zilele lui august 1944 această formațiune se găsea în zona Mălini din nordul Moldovei, într-o situație foarte critică. Dificultățile proveneau din faptul că unitățile de grăniceri din acest sector de front erau izolate de forțele Armatei a 4-a române, prezentîndu-se ca niște insule în dispozitivul Diviziei 3 munte din cadrul Corpului 17 armată german. Hitleriștii dispuneau de un numeros armament automat și de artilerie, în timp ce grănicerii erau dotați cu arme ușoare de infanterie¹. Știrea răsturnării dictaturii militaro-fasciste și alăturării României la coaliția antifascistă, aflată prin comunicatul transmis în seara zilei de 23 August 1944 de postul de radio București, a fost primită cu bucurie de militarii aflați la punctul de comandă al regimentului². Colonelul Nistor Teodorescu a înțeles necesitatea intrării imediate în acțiune înainte ca hitleriștii să-și dea seama de cele întîmplate. Prin acțiuni hotărâte, întreprinse cu cîteva ore înainte ca restul armatei române să intre în luptă, subunitățile Regimentului 3 grăniceri și celelalte formațiuni ale detașamentului au reușit să dezarmeze eșalonul de luptă al Divizionului 3 din Regimentul german 112 artilerie, la sud de comuna Drăceni, Bateria 6 tunuri de cîmp cu 4 piese de 75 mm, un pluton de pionieri și o baterie cu 5 piese aflate în zona Valea Seacă-Piraie. În total, în acea noapte au fost capturați 355 militari germani, precum și o mare cantitate de tehnică de luptă și muniție³. Ca represalii, în dimineața zilei de 24 august hitleriștii au dezlănțuit un puternic bombardament de artilerie asupra pozițiilor grănicerilor și au concentrat forțe importante pe principalele direcții de atac. Ostașii români, utilizînd și armamentul capturat, au luptat eroic și au reușit să stăvilească asalturile dușmane date cu efective mult superioare. Se remarcă acțiunea plină de curaj întreprinsă de Compania 11 din Regimentul 6 grăniceri, condusă de căpitanul Vasile Teodorescu. În noaptea de 23 spre 24 august această companie aflată în dispozitivul unui batalion german a atacat și dezarmat o parte dintre militarii unității inamice. În scurt timp alte trupe germane s-au năpustit asupra Companiei 11 și în urma înclăștării inegale ostașii români au căzut în mare parte, numai un număr restrîns reușind să străbată încercuirea. Lupta eroică și sacrificiile Companiei 11 au slăbit forțele dușmane silite astfel că se regroupeze pentru completarea efectivelor și muniției, ușurînd totodată acțiunile celorlalte unități și subunități române⁴.

Generalul german Paul Klatt, comandantul Diviziei 3 munte, relatează în memoriile sale, publicate după război în R.F.G.: „sectorul nostru central lat de 20 km se transformase datorită trădării (*sic*) grupării Teodorescu într-o zonă care amenința grav legătura tactică a diviziei. Regimentul 3 grăniceri români era băgat ca un ghimpe în carnea noastră deoarece colonelul Teodorescu a început să treacă în mod serios la apărarea zonei sale în direcția vest”⁵. Dezamăgit de eșecul atacurilor trupelor sale împotriva grănicerilor români, generalul german conchide: „Teodorescu lucrase perfect. Divizia a tras consecințele”⁶.

În timpul desfășurării acestei bătălii, comandantul detașamentului român a luat legătura cu trupele sovietice ale Corpului 30 comandat de general Merkulov, stabilîndu-se o cooperare cu acestea. Fortînd cîmpurile de mine, ostașii români au realizat un culoar de trecere pentru unitățile sovietice, care au pătruns în profunzimea apărării germane, silind pe hitleriști să-și părăsească pozițiile⁷. În continuare, militarii grupării de sub comanda colonelului Nistor Teodorescu au atacat pe valea Suha și peste obcinele bucovinene ajutați de populația locală. Ca urmare a acțiunilor grănicerilor români pe direcția Mălini-Cîmpulung-Cîrlibaba, inamicul a suferit pierderi grele care i-au dezorganizat apărarea și i-au micșorat capacitatea de luptă⁸. Pînă la sfîrșitul lunii septembrie 1944, cînd Regimentul 3 grăniceri și celelalte unități componente ale detașamentului au trecut în refacere, militarii de sub comanda colonelului Nistor Teodorescu au scos din luptă

¹ Arh. St. Brăila, fond personal „General Nistor Teodorescu”, dosar 4, f. 30.

² Ibidem, f. 45.

³ Ibidem, f. 55—61.

⁴ Ibidem, p. 34.

⁵ Ibidem, p. 62 și *File din cartea marilor tradiții*, Edit. militară București, 1966, p. 41.

⁶ Ibidem, f. 42.

⁷ Arh. St. Brăila, fond personal „General Nistor Teodorescu”, dosar 4, f. 9.

⁸ Ibidem, f. 35—44.

1800 de soldați și ofițeri inamici, dintre care 800 au fost făcuți prizonieri. În cursul acestor operațiuni grănicerii au dat și ei un greu tribut de sânge însumând 1087 morți și răniți⁹.

Contribuția adusă de grănicerii români la înfrângerea cotropitorilor fasciști a fost elogios apreciată de generalul sovietic Merkulov, care menționa într-un ordin de zi: „toate misiunile operative date Regimentului 3 grănicerii au fost executate pe deplin. Acțiunile pline de succes ale Regimentului 3 grănicerii, împreună cu unitățile Corpului 30 sovietic, au avut rezultate hotărâtoare asupra mersului general al acțiunilor de luptă pentru fortarea Carpaților”.¹⁰

Deși, în parte, evenimentele descrise în memorii sînt cunoscute, totuși există o serie de fapte consemnate de generalul Nistor Teodorescu care nu au văzut lumina tiparului cum ar fi, modul de colaborare cu trupele sovietice, dificultățile întâmpinate, atacurile întreprinse asupra pozițiilor întărite ale hitleriștilor de către grănicerii slab echipați și fără sprijin de artilerie, participarea populației civile la acțiunile militare și numeroase amănunte asupra desfășurării operațiunilor.

În scrisorile unor foști combatanți adresate generalului Nistor Teodorescu se amintesc o serie de aspecte puțin cunoscute: salvarea de la distrugere a mănăstirii Voroneț printr-o riscantă acțiune de învăluire a pozițiilor hitleriste, samavolniciile hitleriștilor în retragere și altele¹¹. Din aceste mărturii se observă totodată marele prestigiu de care se bucura Nistor Teodorescu în rîndul subordonaților. După cum arăta eroul de la Mălini în memoriile sale: „am instruit mii și mii de ostași cu rezultate foarte bune, i-am iubit și m-au iubit, rezultatul l-am avut cînd în timpuri foarte vitrege, grele de tot, am fost urmat de toți, ostași și ofițeri”¹².

Dar unitățile arhivistice cuprinse în fond nu privesc numai zilele memorabile de august-septembrie 1944, ci oglindesc întreaga viață a generalului Nistor Teodorescu: participarea la războiul pentru reîntregirea neamului, activitatea sa în perioada interbelică, cînd a deținut funcții de comandă în cadrul mai multor unități de grănicerie, participarea sa în anii postbelici la zeci de manifestări și acțiuni social-culturale și altele.

Brevetele de decorații păstrate în acest fond întregesc informațiile despre personalitatea generalului¹³. De exemplu, ordinul „Steaua României” cu spade în gradul de cavaler i-a fost acordat sublocotenentului Nistor Teodorescu la 7 noiembrie 1916, pentru că „în luptele ce s-au dat într-un defileu și-a condus cu energie plutonul înaintea, a respins o mitralieră ce provoca pierderi, contribuind cu aceasta la deschiderea defileului”¹⁴.

Numeroase fotografii preluate împreună cu documentele scrise îl prezintă pe Nistor Teodorescu la absolvirea școlii de ofițeri, prizonier în Germania (1917), la parăzi militare și diferite solemnități, împreună cu alte personalități militare și civile în orașele Brăila, București, Suceava, Cernăuți etc.¹⁵ O serie de imagini fotografice prezintă aspecte de pe fostele cîmpuri de luptă din nordul Moldovei străbătute de Regimentul 3 grănicerii¹⁶.

Correspondența cu redacțiile ziarului „Scnteia” și revistei „Scutul patriei” d'n Cluj, cu Muzeul de istorie a Moldovei, Studioul cinematografic al M.A.N. se referă la publicarea unor evocări despre evenimentele din august 1944, turnarea unui film documentar-istoric la Mălini, oferte de achiziționare a unor piese muzeistice etc.¹⁷

Un alt set de documente reliefează aprecierea de care s-a bucurat generalul Nistor Teodorescu din partea organelor de partid și de stat, a organizațiilor obștești și a eșaloanelor militare. Printre acestea se găsesc numeroase invitații la manifestări solemne și întâlniri cu grupuri de militari, uteciști, pionieri, oameni ai muncii din întreprinderi și instituții¹⁸.

Un număr de cărți, reviste și ziare, donate pe lîngă documente, completează preocupările și imaginea personalității generalului Nistor Teodorescu atît de legată de orașul Brăila.

⁹ Ibidem, f. 50—62.

¹⁰ Ibidem, f. 48.

¹¹ Ibidem, dosar 6, f. 13—20.

¹² Ibidem, dosar 4, f. 71.

¹³ Ibidem, dosar 3, f. 1—12.

¹⁴ Ibidem, f. 6.

¹⁵ Ibidem, dosar 7, f. 1—48.

¹⁶ Ibidem, f. 60—79.

¹⁷ Ibidem, dosar 6, f. 1—12.

¹⁸ Ibidem, dosar 1, f. 2—18.